

๔๐. ความเป็นพุทธะอย่างแท้จริง

The Accurate States of Buddha

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2016

ความสำคัญของบทความ

ในความเป็นชาวพุทธศาสนิกชนนั้น คือ บุคคลผู้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต ด้วยการใช้ปัญญาและเหตุผล หรือสติสัมปชัญญะ [สติปัญญา] เท่านั้น ไม่ใช่บุคคลที่ตกอยู่ใต้อำนาจแห่งอารมณ์ คือ การเป็นทาสรับใช้กิเลสตัณหาหรือการพอกพูนกิเลสในชีวิตอยู่ตลอดเวลา แต่ต้องเป็นผู้ประกอบด้วย “ไตรสิกขา-สิกขา ๓” [หลักมัชฌิมาปฏิปทา] แห่งผู้คงแก่เรียนมากและรู้มาก [พาหุสัจจะ] ได้แก่ **ศีล-อริยศีลสิกขา ๑ สมาธิ-อริยจิตตสิกขา ๑ ปัญญา-อริยปัญญาสิกขา ๑** หรือ การยึดมั่นตามแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรมตาม “อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยอัฐังคิกมรรค” ได้แก่ **สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ-สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ** ฉะนั้น **“ปัญญา-อริยปัญญา”** นั้น ย่อมเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่บ่งบอกถึงความเจริญไพบูลย์ด้วยธรรมทั้งหลาย อันเนื่องด้วยความมีปัญญาเห็นธรรมอย่างถูกต้องตามเป็นจริง [ขณิกุตญาณ-สัมมาทัสสนะ] และเป็นคุณสมบัติของการพึ่งพาตนเองในการบรรลุธรรมวิเศษตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกแห่งอริยบุคคลทั้ง ๘ อย่าง [โลกุตตรมรรค-โลกุตตรผล] อันทำให้ถึงคุณบทแห่งบุคคลผู้จะเป็นพุทธะ [พระพุทธเจ้า] ปัญญาที่ดีพร้อมด้วยไตรสิกขาดีพร้อมแล้วนั้น ย่อมกลายเป็นบาทฐานให้เกิด “ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักขุ” ด้วยความศรัทธาปสาทะหรือความเลื่อมใสอย่างแรงกล้า [อริโฆภยสังขารา] อย่างเช่น เชื่อทำได้ดี ย่อมได้ดี ทำชั่ว ย่อมได้ชั่ว [กฎแห่งกรรม-กัมมัฏสตกตา] เป็นต้น ฉะนั้น **“กัมมัฏสตกตาปัญญา-กัมมัฏสตกตาญาณ”** [ปัญญาหยั่งรู้สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน] นั้น ทำให้ไม่เกี่ยวเกาะกับการประกอบทุกข์ใดๆ จนเกิด “อาการเสียธรรม” ในหลักธรรม **“อัปมัชฌาธรรม ๔”** [พรหมวิหาร ๔] เช่น เมตตาเกินจนเป็น หรือกรุณาเกินฐานะ จนเกิดการหลงงมงายในบุญหรือความดี เป็นต้น ด้วยประการดังกล่าวนี้ คุณสมบัติของความเป็นพุทธะนั้น ย่อมประกอบด้วยคุณธรรม ๒ ประการ ได้แก่ (๑) **“ปัญญาคุณ”** คือ การพึ่งตนเอง เพื่อประโยชน์ของตน กับ (๒) **“กรุณาคุณ”** คือ การเป็นที่พึ่งของคนอื่น เพื่อประโยชน์ของคนอื่น อันมีสมุฏฐานมาจาก **“อัปมาทะ”** คือ ความไม่ประมาทเลินเล่อ นั่นเอง.

๔๐. ความเป็นพุทธะอย่างแท้จริง

ในการประพาศิตนเป็นชาวพุทธนั้น มีวาทกรรมสำคัญกล่าวไว้ว่า “ความเป็นพุทธะ” คือ คุณลักษณะของผู้จะเป็นพระพุทธเจ้าได้ด้วยปัญญาครอบใน “อริยมรรคมีองค์ ๘” ได้แก่ (๑) **ผู้รู้** คือ ผู้ประพาศิตนด้วย “**อริปัญญาสิกขา**” ได้แก่ **สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ** (๒) **ผู้ตื่น** คือ ผู้ประพาศิตนด้วย “**อริศีลสิกขา**” ได้แก่ **สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ** และ (๓) **ผู้เบิกบาน** คือ ผู้ประพาศิตนด้วย “**อริจิตตสิกขา**” ได้แก่ **สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ** รวมทั้ง (๔) **ผู้ไม่ประมาท** คือ ผู้ประพาศิตนด้วย “**อริยมรรคมีองค์ ๑๐-สัมมัตตะ ๑๐-อเสขธรรม**” ได้แก่ (๑) **อริยมรรคมีองค์ ๘** ด้วยการบรรลุความตรัสรู้โดย “**โลกุตตรมรรค**” นั่นคือ “**สมุจเจทานิโรธ**” คือ ดับด้วยตัดขาด (๒) **สัมมาญาณ** ด้วยการบรรลุความตรัสรู้โดย “**โลกุตตรผล**” นั่นคือ “**ปฏิบัติสัทธินิโรธ**” คือ ดับด้วยสงบระงับ (๓) **สัมมาวิมุตติ** ด้วยการบรรลุความตรัสรู้โดย “**อรหัตตผลวิมุตติ**” นั่นคือ “**นิสสรณนิโรธ**” คือ ดับด้วยสลัดออกได้ ซึ่งประกอบด้วย “**นิพพาน ๒**” ได้แก่ (๑) “**สุอุปาทิสถนิพพาน**” คือ นิพพานยังมีอุปาทิเหลือ [Nirvana with the Substratum of Life Remaining] ที่เรียกว่า “**พระเสขะ**” และ (๒) “**อนุปาทิสถนิพพาน**” คือ นิพพานไม่มีอุปาทิ [Nirvana without Any Substratum of Life Remaining] ที่เรียกว่า “**พระอเสขะ**” กล่าวโดยสรุปตามนัยดังกล่าวนี้ ย่อมมีความสอดคล้องโดยตรงกับ “**ปฐมโอวาท**” และ “**ปัจฉิมโอวาท**” ของพระพุทธเจ้า นั่นคือ (๑) **ไม่ทำความชั่วทั้งปวง** (๒) **ทำความดีทั้งหลายให้เกิดขึ้นเสมอ** (๓) **ทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์** และ (๔) **ไม่ประมาท** [อัปปมาตะ] และ **มีกัลยาณมิตร** [กัลยาณมิตรตา] คือ การมีมิตรที่ดีมิตรแท้ ผู้ทรงศีล ทรงปัญญา ผู้รู้ หรือ สัตบุรุษ-บัณฑิต เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าได้ศึกษาค้นคว้าแนวทางปฏิบัติกิจในพระพุทธศาสนาอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะพบว่า ในพุทธศาสนิกคณาจารย์อยู่ในกระแสแห่งอริยมรรค ยึดตาม “**หลักมัชฌิมาปฏิปทา**” นั่นคือ การดำเนินชีวิตตามคลองธรรม อันเป็นการประพาศิตนปฏิบัติทางสายกลางแห่ง “**ปัญญาและเหตุผล**” นั่นคือ เป็นผู้ “**สติสัมปชัญญะ**” ครบถ้วน ไม่ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับโลกธรรมแบบชาวโลกขึ้นชม ที่เรียกว่า “**สังขต-สังขตธรรม-สมมติสัจจะ**” [Conventional Truths] เพราะเป็นสภาพที่จิตเป็นเจตนามิกละสรอบงำอยู่ ซึ่งทำหน้าที่ปรุงแต่งด้วยเหตุปัจจัย เกิดอุปบัติขึ้นเป็นสภาวะแห่งจิต สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ธรรม ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ทศนคติ หรือเรียกกลางๆ ว่า “**สภาวะธรรม-ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ**” [สังขตธรรม-Natural Phenomena] ที่เป็นฝ่ายโลกียธรรมอยู่ [วิญญู ๓: กิเลส-กรรม-วิบาก] ส่วน คำว่า “**กระแสแห่งอริยมรรค**” นั้น ประกอบด้วยธรรมต่อไปนี้ (๑) **อริยสังข์ ๔** (๒) **อริยมรรคมีองค์ ๘** (๓) **อริยมรรคญาณ ๔-มคคญาณ ๔-มรรค ๔** และ ส่วน คำว่า “**ทางสายกลางแห่งปัญญาและเหตุผล อย่างมีสติสัมปชัญญะ**” นั่น คือ “**อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยอัฏฐังคิกมรรค**” ที่ประกอบด้วย “**ปัญญาสามัญญ-อริปัญญา**” หมายถึง (๑) **นำด้วยปัญญา-อริปัญญาสิกขา** คือ “**ผู้รู้**” (๒) **ดำเนินด้วยปัญญา-อริศีลสิกขา** คือ “**ผู้ตื่น**” (๓) **นำไปสู่ปัญญา-อริจิตตสิกขา** คือ “**ผู้เบิกบาน**” แต่แนวทางปฏิบัติ นั้น ให้ดำเนินการศึกษาไปตามลำดับโดย “**ไตรสิกขา-สิกขา ๓**” ได้แก่ (๑) **อริศีลสิกขา** คือ **สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ** (๒) **อริจิตตสิกขา** คือ **สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ** และ

(๓) **อธิปไตย** คือ **สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ** ส่วน คำว่า “**อย่างมีสติสัมปชัญญะ**” หมายถึง “**ความไม่ประมาท-อปปมาทะ**” [Carefulness] เพราะฉะนั้น “**ความเป็นพุทธะ**” จึงสอดคล้องโดยตรงกับ “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” นั่นคือ (๑) **อธิปไตยศึกษา-ผู้รู้** [อริยสัจ ๔-มรรค ๔-อิตทัปปัจจยตา-เหตุผลในกาลทั้ง ๓-ไตรลักษณ์] (๒) **อธิจิตตศึกษา-ผู้ตื่น** [สังวร ๕-อปปณกปฏิบัติ ๓] และ (๓) **อธิจิตตศึกษา-ผู้เบิกบาน** [รูปฌาน ๔-จตุตถฌาน] ต้องประกอบด้วย (๔) **สติสัมปชัญญะ-ผู้ไม่ประมาท** [สติปัญญา ๔-สัมมัปปธาน ๔] เพราะฉะนั้น “**อธิปไตยศึกษา**” หมายถึง **ธรรมฝ่ายปัญญาหรือปัญญาญาณ** ที่เรียกว่า “**วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ**” [ปรหมัตตสัจจะ] ได้แก่ **ขันธ ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทริย์ ๒๒-อริยสัจ ๔-ปฏิจาสมุปบาท ๑๒-ปฏิจาสมุปป็นนธรรม ๖** หรือเรียกอีกอย่างว่า “**วิชา**” [วิชา ๓-วิชา ๘-อภิญา ๖-ปฏิสัมภทา ๔] แต่ส่วนที่เป็น “**อธิศีลศึกษา-อธิจิตตศึกษา**” นั้น จัดกลุ่มเป็น “**โพธิปักขิยธรรม ๓๗**” หมายถึง **ธรรมฝ่ายความตรัสรู้** ถือเป็น “**โลกุตตรธรรม**” ได้แก่ **สติปัญญา ๔-สัมมัปปธาน ๔-อิทธิบาท ๔-อินทริย์ ๕-พละ ๕-โพชฌงค์ ๗-มรรคมือองค์ ๘** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “**จรณ ๑๕**” หมายถึง **แนวทางปฏิบัติอันประเสริฐ** เพื่อให้บรรลุวิชา ได้แก่ **ศีลสัมปทา ๑-อปปณกปฏิบัติ ๓-สังกรรม ๗-ฌาน ๔** โดยองค์รวมแล้วมุ่งหมายเอา “**สติสัมปชัญญะ**” [Temperance] ซึ่งสอดคล้องกับ “**ความไม่ประมาท-อปปมาทะ**” จึงเป็นเหตุให้ใฝ่ในศีลในธรรม เป็นชาวพุทธอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ในการตีความ คำว่า “**ความเป็นพุทธะ**” นั้น ก็ให้กำหนดไว้ใน ๒ ระดับ นั่นคือ (๑) **โลกียธรรม** กับ (๒) **โลกุตตรธรรม** เพราะในแต่ละระดับใช้ปัญญาพิจารณาถึงซึ่งแตกต่างกันพร้อมด้วยเหตุผล ฉะนั้น ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยธรรมนั้น ความแม่นยำถูกต้องเชิงทฤษฎีนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการสรุปอย่างผิดๆ ย่อมนำไปสู่ความเห็นผิด [มิจฉาทิฐิ-ทิฐิ] และกลายเป็นกฎข้อปฏิบัติ หรือหลักการและทฤษฎี ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อย่านำไปเข้าใจผิดว่า “**เป็นศาสตร์ล้ำสมัยไม่เป็นวิทยาศาสตร์**” แต่ในทางตรงกันข้าม “**พระพุทธศาสตร์เป็นต้นแบบแห่งทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ทุกสาขาวิชา ไม่ว่าจะป็นปรัชญาหรือวิทยาศาสตร์ก็ตาม**” เพียงแต่ว่าพุทธศาสนิกจะต้องศึกษาพระธรรมให้ถูกต้องด้วยการใช้ปัญญาและเหตุผลประกอบการพิจารณาไตร่ตรองด้วย และน้อมนำไปสู่ตนปฏิบัติอย่างจริงจัง พระพุทธศาสนาถือเป็น “**มารดกทางปัญญา**” หรือ “**ทรัพย์สินทางปัญญาของมวลมนุษยชาติ**” เพราะเป็น “**ศาสตร์แห่งธรรมชาติ**” [The Science of Nature] โดยปรมาตถ์ (ศาสตร์บริสุทธิ์) ที่มี “**ความเป็นสากล**” [Universality] มนุษย์เป็นผู้คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นมา ไม่ได้ไปขอลาจากพระเจ้าผู้สร้างหรือเทพเจ้าองค์ไหน “**องค์ความรู้แห่งพระธรรมขั้นสูง**” ทั้งหลายนั้น เกิดจากการทดลองในภาคสนามมาจริงๆ ที่เรียกว่า “**ภาวนา**” และข้อบัญญัติพระธรรมวินัยหรือสิกขาบทนั้น เกิดจากการสังเกตในสถานการณ์จริง แล้วลงมติในที่ประชุมสงฆ์ก่อนบันทึกเป็น “**พระไตรปิฎก**” จนถึงปัจจุบันนี้ ในการออกแบบการศึกษาธรรมนั้น ก็เน้นจากโลกธรรมที่กิเลสตัณหาทั้งหลายครอบครองอยู่ เพื่อป้องกันการก่อตัวของ “**อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์-อุปาทานทุกข์**” [สังสารทุกข์] คือ ทุกข์อันเกิดจากการถือมั่นยึดมั่นในชีวิต [ขันธ ๕-เบญจขันธ] ที่ต้องดำเนินอยู่ในสังคัม [วิญญะ ๓] และการเอาชนะพลังธรรมชาติ เพื่อแสวงหาความสุขความร่ำรวย ความหรูหรา ความมั่งคั่ง อย่างไม่รู้จักพอเพียง จึงแข่งกันอยู่แข่งกันกินตามฉบับของชาวโลก [โลกิยภูมิ-ทุกดิ] พระธรรมคำสอนของ

พระพุทธเจ้านั้น สอนให้จิตหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายและกองทุกข์ทั้งปวง คือ สภาวะอยู่เหนือโลกมนุษย์ ที่เรียกว่า “โลกุตตรภูมิ” [อมตธาตุ-นิพพาน] เพราะฉะนั้น พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น จำแนกออกเป็น ๒ ด้าน [เกณฑ์การตัดสินพระธรรมวินัยหรือพระสัตตสุสาน] ดังนี้ (๑) **วิถีชีวิต** มีธรรม ๘ อย่าง ได้แก่ **วิราคะ-วิสังโยค-อปยยะ-อัปปิจฉตา-สันตญฺฐี-ปวิเวก-วิริยารัมภะ-สุภรตา** และ (๒) **การปฏิบัติธรรม** มีธรรม ๗ อย่าง ได้แก่ **เอกัณตนิพพิทา-วิราคะ-นิโรธ-อุปสมะ-อภิญญา-สัมโพธิ-นิพพาน** ความประสานกันระหว่างธรรมทั้ง ๒ ด้าน นี้ เป็นวิถีแห่งพุทธะอย่างแน่นอน ไม่นำความเสียหายผิดพลาดมาสู่ชีวิตด้วยความเดือดร้อนและความทุกข์ ฉะนั้น กิจกรรมหลักที่สำคัญในการปฏิบัติธรรมนั้น ได้แก่ (๑) การคบหากัลยาณมิตร-**กัลยาณมิตรตตา** (๒) พิจารณากำหนดอย่างถูกต้องวิธี-**โยนิโสมนสิการ** และ (๓) ความไม่ประมาท-**อัปมาทะ** โดยธรรมทั้งหมดนี้ ต้องสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติตาม “**อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยอัฏฐังคิกมรรค**” [หลักมัชฌิมาปฏิทา-ไตรสิกขา-อริยสัจจ์ ๔] เพื่อให้เกิดการทำเป็นและคิดเป็นตามหลักธรรม “**อริยสัจจ์ ๔**” [ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค] นั่นเอง นอกจากนั้น ต้องหมั่นเพียรชำระจิตให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งหลายด้วย “**มัลลัญญา ๔-โลกุตตรมรรค**” [มรรค ๔] ที่เรียกว่า “**ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจจ์**” [มรรค-มรรคสัจจ์] และทั้งหลายทั้งปวงนั้น คือ แนวทางปฏิบัติปฏิบัติของ เพื่อให้บรรลุถึง “**ความเป็นพุทธะ**” ด้วยประการฉะนี้.

